

ساراسین در گل

مطالعه جامعه شناختی و حقوقی مسلمانان فرانسه

سید محمدسعید طاهری اوسری

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب

با مقدمه

اسداله معظمی گودرزی

www.ketab.ir

سرنشانه	طاهری موسوی، سید محمدسعید، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	ساراسین در گل: مطالعه جامعه‌شناختی و حقوقی مسلمانان فرانسه / سید محمدسعید طاهری موسوی؛ با مقدمه اسدالله معظمی گودرزی
مشخصات نشر	تهران: خرسندی، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	۴۲۳ ص.
شابک	978-600-114-613-8
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
عنوان دیگر	مطالعه جامعه‌شناختی و حقوقی مسلمانان فرانسه.
موضوع	مسلمانان - فرانسه
موضوع	Muslims -- France
شناسه افزوده	معظمی گودرزی، اسدالله، ۱۳۴۹ -، مقدمه‌نویس
شناسه افزوده	Moazami Godarzi, Asadollah
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ س ۲ ط ۱۷/۷ / BP
رده‌بندی دیویی	۲۹۷ / ۹۱۶۴۴
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۸۴۸۱۴

انتشارات خرسندی

خیابان انقلاب، خیابان خنجرآزی، خیابان لبافی‌نژاد، نرسیده به

خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۴، واحد ۲

تلفن: ۰۳۴-۶۶۹۶۰۰۳۴ و ۰۵-۶۶۴۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خیابان منیری جاوید (ردیف)، پلاک ۹۲، تلفن: ۶۶۹۵۰۷۵۹

فروشگاه شماره ۳: خیابان انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید بهشتی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی) تلفن: ۶۶۷۵۰۹۱۰

پست الکترونیک: khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.khorsandypub.com

ساراسین در گل

مطالعه جامعه‌شناختی و حقوقی مسلمانان فرانسه

سید محمدسعید طاهری موسوی

با مقدمه اسدالله معظمی گودرزی

چاپ اول: ۱۳۹۵ - تیراژ: ۵۰۰ جلد - قیمت: ۳۴۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-613-8

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۶۱۳-۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه مؤلف	۱۳
بخش اول: پارچوب استحاله فرهنگی - اجتماعی ...	۱۹
مقدمه	۲۱
فصل اول: درباره مسلمانان فرانسه	۲۳
دسته‌بندی‌های مسلمانان در فرانسه	۲۶
الف) تمایز بر حسب اصلیت	۲۶
ب) تمایز بر اساس تعلق مذهبی - فرهنگی	۳۰
ج) تمایز بر اساس نسبت ادغام	۳۱
د) تمایز کلی: اکثریت و اقلیت	۳۳
فصل دوم: الگوی فرانسوی ادغام	۵۱
الف) تاریخ مهاجرت و قوانین آن در فرانسه	۵۱
۱. تاریخچه‌ای از پدیده مهاجرت در اروپا	۵۱
۲. پدیده مهاجرت و صنعتی شدن	۵۳
۳. مهاجرت در فرانسه	۵۴
۴. دهه ۷۰: کارگران خارجی	۵۹
۵. دهه ۸۰: مغربیهایی که در فرانسه به دنیا آمده‌اند و مسلمانان	۶۲
۶. دهه ۹۰: حاشیه‌نشینان، اخراج، کنترل جریانهای مهاجران	۶۶
۷. سالهای ۲۰۰۰: اسلام و تروریسم	۶۹
۸. سخت‌گیر شدن قوانین مهاجرت	۷۱
ب) الگوی فرانسوی همگرایی: ...	۷۶
۱. الحاق اجتماعی مسلمانان فرانسه	۷۸

ج) تبعیض اجتماعی و اقتصادی	۸۹
د) اسلام‌ستیزی	۹۲
۱. خصومت و عدم آشنایی غربیان با اسلام	۹۸
۲. اسلام سیاسی	۹۹
۳. اسلام و لائسیته	۱۰۰
۴. دلایل جمعیتی	۱۰۱
۵. حوادث ۱۱ سپتامبر	۱۰۲
ه) نقش رسانه‌ها در توسعه اسلام‌هراسی و اسلام‌ستیزی	۱۰۳
و) سیاه‌های رتنی الحاق و پذیرش	۱۰۴
۱. مناطق آموزش - حیجری (زپ)	۱۰۶
۲. توسعه اجتماعی محلات	۱۰۷
۳. طرح رزومه‌های بدنام در خواست کار	۱۱۰
۴. اداره عالی مبارزه علیه تبعیض - تلاش برای برابری (هالد)	۱۱۲
ز) مطالبات اجتماعی و فرهنگی مسلمانان	۱۱۴
۱. مدارس اسلامی	۱۱۵
۲. مشکل تغذیه حلال در مدارس عمومی	۱۱۷
۳. مبارزه رسمی با اسلام‌هراسی و اسلام‌ستیزی	۱۱۸
۴. اماکن برپایی اعمال مذهبی	۱۱۹
۵. آرامگاه اسلامی	۱۲۰
ح) مباحث مربوط به الگوی فرانسوی ادغام	۱۲۲
۱. ساخت یک اجتماع ملی (ملت فرانسه) و یک جامعه سیاسی	۱۲۸
۲. به‌کارگیری مجموعه‌ای از سیاست‌های عمومی در	۱۲۸
۳. تحلیل و ارزیابی سیاست‌های ادغامی که تاکنون برای	۱۲۹
۴. «شورای عالی ادغام» و بحث اسلام	۱۳۰
فصل سوم: الگوهای همگرایی (ادغام)	۱۳۳
استحاله‌گرایی، چندفرهنگ‌گرایی و اجتماع‌گرایی	۱۳۳
الف) پیوندهای اجتماعی - فرهنگی در جمعیت اقلیتها	۱۳۳
۱. سه رویکرد درباره قومیت در آمریکا: استحاله‌گرا	۱۳۳
۲. سیاست استحاله فرهنگی	۱۳۵

۱۳۷	۳. انتقاد به استحاله گرایی	۱۳۷
۱۴۶	ب) تفاوت گرایی یا چندفرهنگ گرایی	۱۴۶
۱۵۵	۱. نقد دیدگاههای چندفرهنگ گرا	۱۵۵
۱۶۳	مباحث مربوط به اجتماع گرایی، گروه گرایی و فرقه گرایی	۱۶۳
۱۶۴	الف) اجتماع گرایان (جمع گراها و فرقه گراها)	۱۶۴
۱۷۶	ب) ضد اجتماع گرایان	۱۷۶
۱۷۹	فصل چهارم: لائیسیته و جامعه مسلمان	۱۷۹
۱۸۰	تاریخچه لائیسیته	۱۸۰
۱۸۱	الف) لائیسیته در ریخ فرانسه	۱۸۱
۱۸۶	ب) لائیسیته در نزد تکثر گرایان	۱۸۶
۲۲۸	ج) لائیسیته در نزد - مان شمان گرایان	۲۲۸
۲۴۹	بخش دوم: سیاست فرانسوی، ایدام و	۲۴۹
۲۵۱	مقدمه	۲۵۱
۲۵۹	فصل اول: موقعیت سیاسی مسلمانان	۲۵۹
۲۵۹	الف) شهروندی در نزد مسلمانان	۲۵۹
۲۶۷	مشارکت و حضور سیاسی در شهرکها	۲۶۷
۲۶۹	ظهور یک نیروی سیاسی	۲۶۹
۲۷۳	مشارکت مشورتی مهاجران در سطح محلی	۲۷۳
۲۷۷	بی‌اعتنایی و گسست سیاسی فراگیر	۲۷۷
۲۷۸	رفتار انتخاباتی ساکنان شهرکها	۲۷۸
۲۸۰	منطق رفتار انتخاباتی شهرها	۲۸۰
۲۸۲	ب) پیدایش لیستهای جدید	۲۸۲
۲۸۴	احزاب سیاسی، روزنه‌هایی به سوی اقلیتها	۲۸۴
۲۸۷	بحث لابی اسلامی در فرانسه	۲۸۷
۲۹۳	فصل دوم: انجمنهای مسلمانان در فرانسه	۲۹۳
۲۹۳	الف) نمایندگی دینی مسلمانان	۲۹۳
۲۹۶	۱. ضرورت وجود انجمنها	۲۹۶

۲۹۸.....	۲. شکل‌گیری انجمنهای اسلامی
۳۰۲.....	۳. پیدایش فضاهاى مستقل و خودمختار
۳۰۶.....	۴. نقش انجمنهای مسلمانان در فرانسه
۳۱۰.....	۵. انواع انجمنهای مهاجران
۳۱۴.....	۶. تحلیل اقدامات انجمنهای مسلمانان
۳۲۳.....	۷. رویکرد انجمنی در بستر کثرت‌گرا
۳۲۵.....	فصل سوم: نهادهای اجتماعی - سیاسی مسلمانان
۳۲۵.....	الف) مساجد بزرگ فرانسه
۳۲۶.....	۱. مسجد بزرگ پاریس
۳۳۳.....	۲. مسجد لیون
۳۳۳.....	۳. مسجد مارسی
۳۳۴.....	۴. مسجد بزرگ استر سبیرگ
۳۳۵.....	ب) مسئله کمبود مساجد
۳۳۷.....	ج) نبود امامان کافی و بحث آموزش امام جماعت
۳۳۹.....	د) شورای فرانسوی دین اسلام
۳۴۰.....	۱. فرایند تشکیل
۳۴۴.....	۲. اجرای فرایند انتخاباتی
۳۴۵.....	۳. پیگیری فرایند تا انتخابات شورای فرانسوی آئین مسلمانان
۳۴۷.....	۴. تحلیلی بر عملکرد شورای فرانسوی دین اسلام
۳۵۱.....	۵. انتقادات وارد بر شورای فرانسوی دین اسلام
۳۶۳.....	۶. نظر مسلمانان درباره شورای فرانسوی آئین مسلمانان
۳۶۵.....	ه) اتحادیه سازمانهای اسلامی فرانسه
۳۶۶.....	۱. اهداف اتحادیه سازمانهای اسلامی فرانسه
۳۶۶.....	۲. فعالیتهای مهم
۳۶۷.....	۳. اساسنامه اتحادیه سازمانهای اسلامی فرانسه
۳۶۸.....	۴. برنامه‌های اصلی
۳۶۹.....	۵. چالشهای پیش‌روی اتحادیه سازمانهای اسلامی فرانسه
۳۷۵.....	و) تشکلهای شیعه مذهب فرانسه
۳۷۵.....	۱. مرکز اسلامی الزهراء (س)
۳۷۷.....	۲. جمعیت اسلامی الغدیر

۳۷۷	۳. انجمن اسلامی محفل اثنی عشری زینب (س)
۳۷۸	۴. کمیته اجرایی
۳۷۸	۵. نیازهای مادی
۳۷۹	ز) حزب مسلمانان فرانسه
۳۸۱	۱. فعالیتهای سیاسی و بین المللی حزب مسلمانان فرانسه
۳۸۵	۲. ساختار و چارچوب حزب
۳۹۷	فصل چهارم: اسلام و مسلمانان در نیروهای امنیتی
۳۹۷	الف) مسلمانان در ارتش
۴۰۰	ب) مسلمانان در پلیس شهری
۴۰۳	نتیجه گیری
۴۱۱	منابع

مقدمه مؤلف

جامعه مسلمانان فرانسه با جمعیت دست کم پنج تا هشت میلیون نفر که معرف ۵ تا ۱۰ درصد کل جمعیت ملت فرانسه است، از نظر کمیت و درصد نسبت به کل جامعه، مهم ترین جامعه مسلمانان بزرگترین اقلیت ساکن اروپا به حساب می آید. جامعه فوق با توجه به قدمت بیشتر نسبت به دیگر جوامع اسلامی ساکن دیگر کشورهای اروپا که حاصل سه پدیده استعمار، صنعتی شدن و بازسازی بعد از جنگهای جهانی (به خصوص جنگ دوم جهانی) است، فعال ترین جامعه اسلامی اروپا معرفی شده است. البته به همین نسبت نیز با چالشهای فراوان روبه رو است. مسلمانان فرانسه از بدو ورود به این کشور (نسل مهاجرتار) و در مراحل مختلف حیات خود، از زمان تولد (مسلمانان نسلهای اول، دوم، سوم و چهارم از همان ابتدا و با توجه به سیستم فرانسوی خون و خاک در اعطای تابعیت، فرانسه به حساب می آیند) تا زمان مرگ که به مراسم مذهبی کفن و دفن و ... نیاز دارند، دائماً با مشکلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی روبه رو هستند. این چالشها ریشه در نگرشی دارد که دولت و ملت فرانسه از شهروندان مسلمان خود ساخته و پرورش داده اند؛ البته نگرش کلی نسبت به اسلام حاصل برتری جوئی و نیز عناد تاریخی غرب با ارزشهای اسلامی است که پایه های سنتی و اولیه سلام هراسی را بنا کرده و آثار عملی آن در رفتار غربیها نسبت به اسلام و به خصوص مسلمانان ساکن غرب نمایان می شود. این مسئله در تمام سطوح اجتماعی و سیاسی در غرب به طور کلی مشهود است، اما علت حساسیت خاص فرانسه نسبت به اسلام را باید در بستر تاریخی ادیان در این کشور جستجو کرد که حاصل جنگهای مذهبی طولانی مدت بوده و در نهایت به ایجاد سیستم سیاسی لائیک معروف به «لائسیته» منجر شد. این نظام ویژه در سال ۱۹۰۵ به عنوان اصل بنیادین قانون اساسی فرانسه تصویب و در قانون اساسی جمهوری پنجم، جمهوری کنونی فرانسه که حاصل بازنگری اساسی در ساختار قانونی این کشور بعد از جنگ دوم جهانی و فروپاشی تدریجی جمهوری چهارم بود، نیز به عنوان اولین اصل ثبت شده است. براساس اصل اول قانون اساسی فرانسه مصوب سال ۱۹۵۸ (آغاز جمهوری پنجم) تأکید می کند که «فرانسه یک جمهوری

غیر قابل تقسیم، لائیک، دموکراتیک و اجتماع گراست...».

البته دیدگاه فرانسویان نسبت به نظام لائیک، از یک لائیسته به معنای اصیل آن - که بی طرفی نسبت به ادیان است - تا دیدگاه کاملاً سکولار و ضد دین در نوسان بوده و تحت تأثیر جریانهای سیاسی داخلی و خارجی تغییر پذیر بوده و می تواند متحول شود، اما وجود لابی قدرتمند لائیک تندرو در تمام سطوح و به خصوص در سازمان سیاسی، آموزشی، اقتصادی و امنیتی و حتی جریانهای سری فراماسونری که خود را ضامن حفظ اصول لائیک در فرانسه معرفی می کنند و برداشتی خشن از آن را توسعه می دهند، باعث شده است اصولاً آن را در مقابل اسلام تعریف کرده و از ناسازگاری اسلام با اصول لائیک سخن می گویند. متأسفانه با توجه به نفوذ آنان به عنوان بخشی از تصمیم گیرندگان سیاسی - اجتماعی - فرهنگی، توانسته اند با ایفای نقش محوری در روابط بین فرانسه، اسلام و مسلمانان، شرایط چالش زائی را برای کشور خود ایجاد نمایند. لذا تصمیم گیرهای مختلف در فرانسه در رابطه با اسلام و مسلمانان از این دیدگاه قابل بررسی است. البته باید از تأثیر عمیق انقلاب اسلامی در ایران و بنای جمهوری اسلامی به عنوان حکومت دینی مبتنی بر اسلام که خود را حامی و پشتیبان مستضعفان در جهان نیز معرفی می کند، در رویکرد غریب به اسلام و فرانسه به طور خاص، نسبت به جایگاه اسلام و شهروندان مسلمان نیز یاد کرد، زیرا این جنبش توانست نیروی خلاق جدیدی را برای مسلمانان جهان ایجاد کند که در نهایت - به عبارتی - مستقیم یا غیرمستقیم - به جنبش «بیداری اسلامی» در سرتاسر جهان اسلام انجامیده است. در کنار این عامل کلی، بحثها و عوامل جزئی دیگری مانند زایش پدیده حجاب، طرح بحث اسلام، اسلام و اسلام ستیزی در غرب توسط دانشمندان، تحلیل گران، رهبران و رسانه های ایرانی، موج حمایت نواهی متأثر از انقلاب و نیز حس مردم سالاری دینی که مسلمانان را در مقابل امکان پیوند بین المللی و نظام سیاسی قرار داده، توانسته به شکلی مؤثر بر موقعیت و رفتار سازمان سیاسی کشورهای غربی به خصوص فرانسه، اثر گذارد، به حدی که «اسلام در فرانسه» از طرفی بدون فهم تأثیر اسلام در جهانی اسلام و جمهوری اسلامی در آن قابل درک نیز نخواهد بود و از طرف دیگر رفتار فرانسه با جمهوری اسلامی نیز تحت تأثیر این عوامل بهتر قابل درک است.

در هر حال، تعامل بین اسلام و فرانسه به سیاستهای خاص منجر شده که در کل به شکل سیاستهای استحاله اقلیتها نمایان گردیده است، البته این سیاستها تاریکی نداشته و از زمان حضور پروتستانها و یهودیان، به عنوان تنها اقلیتهای مذهبی حاضر در خاک فرانسه از زمانهای دور، وجود داشته است. مقصود اصلی از این سیاست تلاش در جهت استحاله فرهنگی اقلیتها برای ایجاد زمینه آزادی، برابری و برادری در میان فرانسویان بوده است، هر چند نگرش نسبت به این

سیاست در میان افراد، نخبگان، احزاب و دولتمردان متنوع و متفاوت بوده است. این سیاست از بعد از انقلاب کبیر فرانسه به سیاستهای «جهان‌شمول فرهنگی» به معنای جهان‌شمول بودن ارزشهای فرهنگی انقلاب فرانسه برای تمام افراد، چه در داخل و چه در کل جهان، تعبیر شده و از زمان تصویب قانون لائسیته به سیاستهای لائیک‌سازی ادیان گرایش پیدا کرده است. این پروسه با حضور اسلام در فرانسه، به سمت لائیک‌سازی اسلام و مسلمانان سوق داده شده است. در واقع مشکل و چالش اساسی در این میان این است که اغلب مسلمانان در نظر سنجیها خود را معتقد و عامل به اسلام معرفی می‌کنند که در جامعه تحت تبعیض و بدرفتاری قرار گرفته‌اند و لذا برای مقابله با این پدیده‌ها نه تنها حاضر به پذیرش فرهنگ غالب فرانسوی نیستند، بلکه نسل به نسل نسبت به دیدگاههای اسلامی علاقه‌مندتر نیز می‌شوند، به حدی که نسلهای جدید خود را معتقدتر و عامل‌تر از نسلهای اولیه نشان می‌دهند. این مسئله در کنار رشد اسلام و افزایش آمار فرانسویان یا خارحان فرانسوی‌تباری که به اسلام مشرف می‌شوند، اسلام و مسلمانان را به چالشهای اصلی دولت و جامعه فرانسه تبدیل کرده و بحثها پیرامون اسلام را هر روزه در سطر مهمترین اخبار و رویدادها قرار می‌دهد.

شاید بتوان مطالبات روزافزون فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان در فرانسه، که در راستای افزایش احساسات شهروندی به اذات رشد احساسات دینی شکل گرفته‌اند، را بازتاب و عکس‌العمل شدید و مقابله‌گرانه دولتمردان و جامعه فرانسه در مقابل اسلام و مسلمانان دانست که اگرچه این امر توجه مثبتی را اخلاقی ندارد، اما از نظر علل و ریشه‌های آن قابل بررسی است. مسلمانان فرانسه به عنوان جوان‌ترین گروه، علی‌رغم دارا بودن بالاترین میزان نرخ مولید در میان گروههای دیگر و اعتقاد به حفظ احساسات خانوادگی متأثر از احساسات نیرومند دینی و...، از بالاترین آمار بیکاری و تبعیض نژادی و دینی و پائین‌ترین سطح آموزش رنج می‌برند؛ البته باید اتخاذ سیاستهای دولتی در این استان مبارزه با این معضلات را با اهداف مختلف نیز یادآوری کرد (در بخش اول تحقیق خود این سیاستها پرداخته‌ایم)، اما مهم‌ترین عامل کم‌تأثیری یا بی‌تأثیری این سیاستها را می‌توان در طریق سیاست‌ها، مسلمانان و ترس دائم از اسلام جستجو کرد که از طرف برخی نخبگان، دولتمردان و رسانه‌های ملی و خصوصی فرانسه توسعه داده می‌شوند و مسلمانان را قربانی همیشگی جامعه قرار داده‌اند.

برخی دیگر از نخبگان و به‌خصوص جامعه‌شناسان با سبیل قرار دادن جوامع آنگلوساکسون و شیوه سیاستهای فرهنگی کثرت‌گرای آنها و یا حتی جمع‌گرایی فرهنگی یا فرقه‌ای برخی از این جوامع (انگلستان، کانادا و هلند) خواهان تغییر نظام سیاسی فرانسه از تک‌فرهنگ‌گرایی و جهان‌شمول‌گرایی که متضمن تحمیل ارزشها به دیگران است، به تکثر‌گرایی و تعدد‌گرایی فرهنگی و یا حتی اجتماع‌گرایی و از ادغام و استحاله به همگرایی، تسامح و تساهل هستند. این

دیدگاهها به تدریج در جامعه رونق می‌گیرند و اگرچه با مقاومت فراوان از طرف اکثریت جامعه مواجه هستند، اما در هر حال روز به روز گرایش به این دیدگاهها افزایش پیدا می‌کند. مطالعه این دیدگاهها در تعامل با اقلیتها در جوامع غربی بسیار بااهمیت است، زیرا امکان قضاوت پیرامون نگرش غربیها در رابطه با اقلیتهای فرقه‌ای و مذهبی‌اش را ممکن می‌سازد و به علاوه، رویکردها و راهکارهایی را پیش روی مدافعان حقوق اقلیتها در جوامع غربی قرار می‌دهد.

از این جهت است که مطالعه جامعه‌شناختی مسلمانان فرانسه برای شناخت اجتماعی، سیاسی و ... جامعه مسلمانان ضروری می‌نماید. در این تحقیق تلاش کرده‌ایم جامعه مسلمانان فرانسه را از تمام جوانب آن و از لحاظ تاریخی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مورد مطالعه دقیق قرار دهیم تا ضمن شناخت چگونگی تبدیل شدن جامعه مسلمانان فرانسه به مهم‌ترین جامعه اسلامی در اروپا، زندگی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و دینی آن را بررسی کرده و چالش‌های همه جانبه پیرامون این اقلیت را ریشه‌یابی کرده و رویکرد و عملکرد سیاستمداران اقلیت در فرانسه را مورد کنکاش قرار دهیم و از طریق ارائه شواهد، آمار و ارقام مستند میزان موفقیت یا شکست این سیاستها را تجزیه و تحلیل نماییم.

در این تحقیق که روش آن مطالعه کتابخانه‌ای، بررسی روزنامه‌ها، مقاله‌ها، پایگاههای اطلاع‌رسانی و تحلیلی، مشارکت در بررسی مناظره‌های دانشگاهی، مصاحبه با برخی از مسئولان سیاسی و دینی یا بررسی رسانه‌ها، آن‌ها و بررسیهای میدانی بوده کارمان را در بخش اول از تعریف مسلمانان آغاز می‌کنیم تا ضمن مشخص شدن اصطلاح مسلمانان، تنوع فرهنگی و مذهبی آنان در چارچوب اسلامی را نشان دهیم که خود نیز اشکال متنوعی برای بیان دارد (فصل اول). سپس برای درک تاریخی مسلمانان فرانسه با مسلمانان الگویی فرانسوی ادغام را در بستر تاریخی پدیده مهاجرت عام اروپایی و مهاجرت خاص مسلمانان به فرانسه مورد بررسی و نقد و انتقاد قرار می‌دهیم (فصل دوم). در این بخش نشان خواهیم داد که شکست عنصری الگویی سنتی ادغام در فرانسه این جامعه و در راس آن برخی نخبگان علوم اجتماعی، جامعه‌شناسان و دانشمندان علوم سیاسی، مسئولان سیاسی و دولتی را به سمت بازتعریف الگویی پیش می‌برد که با حقایق جامعه چندفرهنگی و چندمذهبی فرانسه، که در آن اسلام به دین دوم تبدیل شده، همخوانی داشته باشد: در اینجا الگوهای چندفرهنگ‌گرایی و نیز اجتماع‌گرایی به تدریج جای خود را در جامعه باز می‌کنند، اگرچه خود نیز الگوهای کاملی نبوده و مورد نقد و انتقاد قرار گرفته‌اند که آنها را بررسی می‌کنیم (فصل سوم). در این بررسیها مهم‌ترین مسئله مطرح شده در جامعه، بحث لائسیسته در فرانسه و جایگاه آن و نگاهی است که این نظام سیاسی - فرهنگی در رابطه با ادیان به طور کلی و اسلام به طور خاص مطرح می‌کند و مطالعه تاریخی آن و آثار چنین نظامی بر زندگی سیاسی، اجتماعی و

فرهنگی مسلمانان و دیدگاههای مختلفی که نسبت به لائسیته در میان سطوح مختلف جامعه علمی و سیاسی ارائه شده را حیاتی می‌سازد (فصل چهارم).

بعد از طرح این موضوعات اساسی و موقعیت اجتماعی و نیز بررسی سیاستهای اجتماعی و اقتصادی دولتی در رابطه با اقلیت مسلمان و حاشیه‌نشینان، برای درک نظام سیاسی، اجتماعی و فرهنگی فرانسه وارد بحثها و آثار عملی چنین نظامی در چارچوب سیاسی خواهیم شد و در بخش دوم این تحقیق به بررسی سیاست فرانسوی ادغام و موقعیت سیاسی مسلمانان خواهیم پرداخت. در این بخش مشارکت مسلمانان در زندگی سیاسی فرانسه را مطرح خواهیم کرد که مهم‌ترین چارچوب آن بحث شهروندی بوده که به تدریج به ظهور یک نیروی سیاسی منجر شده و به تبع آن مسلمانان را به عناصر روزبه‌روز فعال‌تر زندگی سیاسی تبدیل کرده است، هرچند تلاشها برای ایجاد گروه نفوذ مستقیم و گروه لابی غیرمستقیم هنوز نتوانسته با موفقیتی بالا روبه‌رو شود (فصل اول). این ضعف البته با تلاش وافر و مضاعف انجمنهای اسلامی و لائیک مسلمانان و نیز فعالیت گروههای سیاسی مانند حزب مسلمانان فرانسه نه تنها به شکل‌گیری خواسته‌ها و مطالبات منسجم آنان منجر شده، بلکه حضور نیروهای فرهنگی و مذهبی همچنین شکل‌گیری نیروی دینی و افزایش احساسات مذهبی در میان مسلمانان را به نوبه خود باعث شده و خواسته‌ها و مطالبات دینی را نیز به شکلی آشکار مطرح ساخته است. این انجمنها توانسته‌اند نقشهای مختلفی ایفا کنند و خلأ حضور سیاسی و حزبی را که در نهایت ممکن است به سود مسلمانان تمام شود پر کنند (فصل دوم). به علاوه، برای شناخت این انجمنها و مراکز دیگر قدرت دینی و فرهنگی و اجتماعی به معرفی مهم‌ترین آنها و نیز انتقادهایی که با آنها روبه‌رو شده‌اند، می‌پردازیم (فصل سوم). در نهایت برای تکمیل بررسی همه‌جانبه موقعیت مسلمانان در جمهوری لائیک فرانسه بحث اسلام و مسلمانان در نیروهای امنیتی را نیز مطرح می‌کنیم (فصل چهارم).

کتاب حاضر که حاصل سالها تحقیق و فعالیت جامعه‌شناسانه علمی و فرهنگی در میان جامعه مسلمانان فرانسه است نه تنها موقعیت مهم‌ترین جامعه اسلامی در یکی از مهم‌ترین کشورهای اروپایی را مورد مطالعه قرار خواهد داد، بلکه عناصر علمی جامعه‌شناسی سیاسی را نیز به طور تطبیقی بر یک جامعه اقلیت توسعه داده و می‌تواند برای مطالعه کلی بحثهای «جامعه‌شناسی سیاسی اقلیتها» مفید واقع شود. ان شاء الله.

سیدمحمدسعید طاهری موسوی

پاریس، ژانویه ۲۰۱۰ برابر با بهمن ۱۳۸۸

بازخوانی و اصلاح: تهران مردادماه ۱۳۹۳

sms.tn1975@gmail.com